

УДК 94(477+430)“19/20”

Ш 37

Катерина ШЕВЦІВ

**НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ
ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ ДРОГОБИЧА
НА ЗЛАМІ ХХ – ХХІ СТ.**

У статті розкрито процес відродження національно-культурного життя польської громади Дрогобича з кінця 80-х років ХХ ст. Проаналізовано організацію релігійного життя, шкільництва, діяльність культурно-освітніх товариств поляків Дрогобича. Показано їхній сучасний стан.

Ключові слова: *Дрогобич, польська громада, національно-культурне відродження, Товариство польської культури.*

Польська громада – одна з найбільш чисельних етнічних меншин України. Новий етап у житті поляків пов'язаний із відродженням українського суспільства і проголошенням незалежності України. Поляки – громадяни України – беруть участь у розбудові її державності, в політичному, культурному, духовному, науковому, господарському житті, сприяють національно-культурному розвитку української полонії. Через контакти, діалоги руйнуються негативні нашарування і стереотипи минулого, поглиблюється національна свідомість, утверджується міжнаціональне порозуміння.

Вивчення життя і діяльності окремих національностей, особливо у регіональному вимірі, дає можливість врахувати характер і тенденції розвитку меншин, що населяють Україну. Крім того, у сфері уваги української державності повинна бути консолідація всіх етнічних груп щодо національного відродження, створення умов, до яких права людини будь-якої національності будуть цивілізовано забезпечені.

Тема відродження національно-культурного життя польської громади м. Дрогобич у другій половині 80-х років ХХ ст. є малодослідженою. Спеціальна література з цієї проблеми відсутня. Проте велику кількість публікацій *про* сучасне життя місцевих поляків містить збірник “Дрогобицька земля” (“Ziemia Drohobuska”) – видання Товариства друзів дрогобицької землі, засноване в 1991 р. у м. Легніца (Польща). Крім Дрогобича, Трускавця та Борислава, часопис інформує про життя всього регіону. Багато статей висвітлюють минуле краю (зрозуміло, що частина їх містить оцінки, які не збігаються з нашою думкою). У деяких публікаціях знайдено інформацію про національно-релігійне життя: повернення костелу Св. Варфоломія в 1989 р., його ремонт у 2002 р., відновлення каплиці залізничників [14], [15], [16], [22]. Також “Дрогобицька земля” друкує розповіді про події Другої світової війни; реєстр “справедливих” дрогобичан, які рятували єврейські родини під час голокосту; матеріали про долю вихідців із Дрогобиччини. Часопис повідомляє про видатних людей краю – поляків, українців, євреїв; подає бібліографію історії Дрогобиччини та джерела, в яких можна знайти дотичну до цього інформацію; спогади, розповіді про людей, які відіграли певну роль в історії Дрогобича – політичну, наукову, мистецьку. Публікується також і “Бібліотечка о. Домініка” (о. Мар’ян – Владислав Орчиківський). З 1993 р. виходять його публікації про історію Дрогобиччини, місцевого харцерства, серія брошур під назвою “Вірні Богу і Польщі дрогобичани”. Він завжди підписується – “Дрогобичанин” – і однаково цікавиться долями поляків, євреїв, українців [19]. Майже всі перелічені статті та повідомлення часопису стосуються теми відродження і стану польського шкільництва, виділяють його активістів, висвітлюють проблеми повсякдення. Процес відродження поляків Дрогобича й окремі аспекти розвитку польського шкільництва, зокрема аналіз засад і педагогічного досвіду, здобутого місцевими освітянами, був висвітлений нами у попередніх статтях [8], [9].

Життя і діяльність польської громади Дрогобиччини описує у краєзнавчих нарисах С. Ніцея [17]. Поодинокі факти національно-культурного життя поляків Дрогобича кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. висвітлює Р. Пастух [6]. Частково інфор-

мацію про стан польського шкільництва і розвиток полоністики в Дрогобичі подано у збірнику “Postscriptum Polonistyczne” [24].

На зламі ХХ – ХХІ ст. відбулися докорінні зміни в політичній, соціальній, культурній та інших сферах розвитку нашої держави. Сучасна національна інфраструктура західноукраїнського регіону склалася історично, вона зазнала глибоких кількісних та якісних змін. За даними перепису населення 2001 р., у Дрогобичі (зі Стебником) декларують себе поляками 717 осіб, тобто 0,4% усіх жителів. У Дрогобичі – 454 особи¹. На думку польського дослідника Є. Пілецького, ці цифри вдвічі занижено [18, 45].

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб висвітлити національно-культурне життя польської громади Дрогобича в умовах суспільно-політичних процесів в Україні на зламі ХХ – ХХІ ст.

Початком дій місцевих поляків стало повернення костелу Св. Варфоломія (споруджений у ХІV ст.), який із 1949 р. не функціонував. У лютому 1988 р. було створено ініціативну групу, до якої ввійшли: Чеслав і Галина Булькевич, Адам Хлопек, Вікторія Кісель, Вільгельм Ласовий. Вони готували петиції, численні звернення до органів державної влади Дрогобича, Львова, Києва та Москви з проханням про відновлення роботи костелу Св. Варфоломія. У грудні 1988 р. він був зареєстрований як римо-католицька церква [21, 32] й одним із перших на Львівщині розпочав свою діяльність. Парафія обслуговує міста Дрогобич, Трускавець, Борислав, села Волоща, Меденичі, Солонське, веде активну релігійну та гуманітарно-просвітницьку діяльність. Організуються читання лекцій катехизму (для дорослих, молоді та дітей), зустрічі прочан, екскурсії, прощі, відпусти до культових споруд і храмів України і Польщі. У 1993 р. римо-католицька парафія Св. Варфоломія засновує цоквартальник “Радість Віри”, який у 1996 р. стає двомовним виданням Львівської архидієцезії. При костелі діє міжнародна благодійна організація “Карітас чину о. Боніфратрів”, яка реалізує гуманітарні та соціальні проекти і програми. Парафіяни беруть активну участь у фестивалях хорового співу. Нещодавно у

---

¹ Інформація управління статистики в м. Дрогобичі

костелі відбувся I-й Міжнародний хоровий фестиваль “Хваліте Господа з Небес” за участю хорових колективів із України, Білорусі, Польщі [10, 7].

Пробудження національно-релігійного життя поляків Дрогобича зумовило об’єднання їх у серпні 1989 р. у Товариство польської культури [6, 72].

Колективним завданням польської спільноти м. Дрогобич стало впорядкування цвинтаря на вул. Трускавецькій. Кладовище було відкрито в 1790 р. і після заснування нового в 1976 р. (поблизу Старого Села) поступово занепало. Як некрополь воно потребувало проведення інвентаризації, визначення об’єктів для відновлення. Головне управління Товариства друзів дрогобицької землі² в 1992 р. розпочало його інвентаризацію. Варшавське відділення Товариства друзів дрогобицької землі в 1996 р. провело наукову інвентаризацію кладовищ у Дрогобичі, Стебнику та Бориславі з метою публікації результатів для наступних досліджень і для особисто зацікавлених [20, 10], [17, 149]. На підставі зібраних матеріалів ідентифіковано понад 1200 польських могил. У 2006 р. відновлено пам’ятник невідомому солдатіві. До впорядкування долучилися і волонтери з польських міст-побратимів: учителі, журналісти, працівники сфери культури та ін. [7, 3]. Проблеми кладовища потребують нових витрат і кропіткої роботи в архівах, але спільними зусиллями вже досягнуто певного результату.

Важливою подією у житті польської громади м. Дрогобич стала відбудова і посвячення каплиці залізничників на вул. Рихтицькій [16, 52]. До 1939 р. у ній відбувалися богослужіння. У роки німецької окупації частково було відновлено її функціонування. Об’єкт був осквернений і зруйнований у 1945 р., коли у Дрогобич ввійшли радянські війська. У 1997 р.

---

² Колишні дрогобичани польської національності 6 травня 1989 р. у м. Легніца (Польща) утворили Товариство друзів Дрогобича, яке в червні 1992 р. реорганізовано у Товариство друзів дрогобицької землі (Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Drohobyckiej). Головне управління Товариства розташоване у м. Вроцлав, до його складу входять шість місцевих територіальних відділень, історична комісія, секція член-кореспондентів, редакція часопису “Дрогобицька земля”.

Дрогобицький відділ Товариства польської культури розпочав відбудову каплиці залізничників і через рік її було відремонтовано. За підтримки Головного управління та Варшавського відділення Товариства друзів дрогобицької землі, при співпраці Польської державної залізниці, Міністерства культури і мистецтва Республіки Польща, Варшавської Академії художнього мистецтва 28 травня 2000 р. каплицю освятили [14, 65].

Важливим чинником відродження національно-культурного життя польської громади Дрогобича є розвиток освіти, передовсім шкільництва. Відомою активісткою цього процесу є дрогобичанка Марія Галяс, за фахом – учителька початкових класів, учителька польської мови ЗОШ № 15. У 1989 р. (за пропозицією тодішньої адміністрації Будинку вчителя) вона організувала курси польської мови для всіх тих, хто бажає. Їх відвідували цілими родинами. Згодом почав діяти щотижневий факультатив для дітей.

З ініціативи М. Галяс (і за погодженням дирекції) у ЗОШ № 15 учні початкових класів вивчають польську мову як окремий предмет (за вибором батьків). У старших класах вивчення польської мови та літератури, граматики, історії, географії Польщі продовжують на факультативних заняттях. Після закінчення – слухачі отримують посвідчення про успішне завершення студій. У навчально-виховній роботі М. Галяс активно допомагають Зоряна Винницька, Жанетта Федоришин, Галина Козак, Ольга Томашук. Багато випускників продовжують навчання у Польщі.

Вагомим здобутком місцевих поляків є відкриття 1 серпня 1995 р. польської суботньої школи ім. Св. Королеви Ядвіги. Спочатку вона функціонувала у приміщенні автошколи на вул. Сагайдачного, 63. Проводили заняття для 47 учнів. На громадських засадах учителювали: Стефанія Фалендиш, Тереза Гарус, Данута Островська, Людмила Петрушка, Лілія Свідерська й Адам Хлопек. З 1998 р. і дотепер школа працює (орендує приміщення) при ЗОШ № 3 на вул. Підвалля, 12.

До навчального закладу приймають усіх бажаючих. Тут вивчають польську мову і літературу, історію, географію, народознавство та музику Польщі. За бажанням можна вивчати англійську та німецьку мови. Обов'язковим є оволодіння

комп'ютерною грамотністю. У школі є курси вивчення польської мови для дорослих, працюють гуртки: танцювальний, образотворчого мистецтва, хор “Sursum Corde” й ансамбль мандоліністів “Лісові квіти” (“Leśne kwiaty”). Школярі беруть активну участь у полоністичних і культурних заходах, фестивалях, конкурсах польської пісні і танцю, організованих як в Україні, так і в Польщі. Варто наголосити, що не лише молодь поширює польську культуру, є хоровий колектив “Cantus Animae” – “Спів душі” (“Śpiew duszy”), до якого входять і дорослі. Хор створено в 1996 р. за ініціативи директора суботньої школи А. Хлопека.

На 1 січня 2011 р. у суботній школі діяло 12 класів (близько 500 учнів). Кількість дітей у класах коливається в межах 10 – 15 осіб. Оцінювання знань ведеться за дванадцятибальною системою.

Педагогічний колектив школи встановив науково-методичні зв'язки з кафедрою слов'янських мов і кафедрою світової літератури філологічного факультету ДДПУ ім. Івана Франка [23, 240], [5, 79], Центром перепідготовки та післядипломної освіти цього ВНЗ, Київським інститутом інноваційних технологій і змісту освіти, львівськими школами № 10 і № 24 з польською мовою навчання, аналогічними суботніми школами в Україні.

Налагоджено співпрацю з освітніми осередками Польщі: воєводським Методичним центром і кафедрою полоністики Ягеллонського університету та Фондом ім. Св. Володимира (Краків); Учительським центром і Католицьким університетом (Люблін); управліннями освіти міст Ярослава, Перемишля та ін. Крім того, вчителі-полоністи вдосконалюють фаховий рівень на предметно-методичних і післядипломних курсах в Україні та Польщі.

Польське шкільництво створило систему позитивного і творчого поступу, досягнення успіху – гречність як стиль поведінки. Учителі сприяють зацікавленню учнів у позашкільному житті. Організуються зустрічі з відомими людьми, ювілейні, літературні свята, вечори пам'яті разом зі студентами ДДПУ ім. Івана Франка. Проводяться урочистості з нагоди державних

свят України та Польщі. Учні готують сценарії свят, реферати, кросворди, ілюструють літературні твори, пишуть вірші та музику тощо. Відбуваються різноманітні конкурси, вікторини та фестивалі [11, 305].

Нагородою для ліпших за результатами навчання є виїзди до Республіки Польща під час канікул, а це – можливість удосконалити мовну практику, започаткувати нові знайомства.

Дрогобицька польська суботня школа є базою для інших (аналогічних) шкіл і Методичного центру навчання польської мови та культури [11, 312], організованого спільно з Об'єднанням учителів-полоністів України. Центр надає допомогу освітнім установам, які забезпечують вивчення польської мови (вул. Трускавецька, 9). Педагогічний колектив школи розробив навчальні програми з польської мови, літератури, історії та географії, основ народознавства, музичної культури.

У 80 – 90-х роках ХХ ст. Товариство польської культури м. Дрогобич організувало низку громадсько-культурних заходів. Так, 18 листопада 1989 р. було відкрито меморіальну дошку на будинку № 12 на вул. Юрія Дрогобича, в якому з 1914 до 1915 рр. мешкав польський письменник, художник-графік, єврей за національністю Бруно Шульц. Уже 1 вересня 1991 р. встановлено пам'ятну дошку на будинку на вулиці 22-го Січня, де мешкав польський художник Фелікс Ляхович, автор серії картин з історії міста Дрогобича й околиць [6, 82]. У 1997 р. зусиллями поляків Дрогобича та при підтримці вищих шкіл міст Вроцлава, Кракова, Ряшева, Познані та Варшави оновлено погруддя польського поета Адама Міцкевича. На стіні костелу Св. Варфоломія 14 листопада 1998 р. земляки Дрогобича й Ополе відкрили пам'ятну дошку з нагоди 200-річчя від дня народження А.Міцкевича (1798 – 1998). На вул. Т. Шевченка встановлено меморіальну плиту на місці, де загинув Бруно Шульц (1892 – 1942). На жаль, 6 липня 2008 р. її було зірвано. Згодом на місці викраденої встановлено нову [1, 2]. Перед костелом Св. Варфоломія 24 серпня 2007 р. відкрито пам'ятник Папі Римському Івану Павлу II [3, 2].

Пробудження національно-культурного життя місцевої польської громади відбувалося в атмосфері зміцнення

українсько-польських стосунків як на міждержавному, так і на регіональному рівнях. На теренах Дрогобича цьому сприяли передусім місцеві заклади освіти, зокрема педагогічний університет.

Тепер Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка співпрацює з багатьма польськими ВНЗ [5, 78]. Триває взаємний обмін публікаціями, проводяться двосторонні наукові конференції, симпозіуми, семінари. Найбільш плідною є довголітня співпраця з Вищою школою педагогічною та Університетом менеджменту (Жешув). Укладено договори про наукову співпрацю із Свентокшиською академією в Кельце, Спеціалізованою педагогічною академією у Варшаві, Вищою професійною школою у Легніці, Католицьким університетом, Університетом ім. М. Складовської-Кюрі у Любліні та ін. Викладачами в українських гімназіях і ліцеях Польщі, зокрема в Легніці, працюють випускники Франкового вишу [2, 1]. Поштовхом до активізації зв'язків стало проведення у 2004-у Року Польщі в Україні: у заходах брали участь польські національно-культурні товариства.

Як уже зазначалося, у серпні 1989 р. відбулося об'єднання поляків у Товариство польської культури дрогобицької землі (тепер – Дрогобицький відділ Товариства польської культури львівської землі – налічує понад 2 тис. осіб, із них близько 500 – члени товариства; керівник – Адам Авжецький). Головним у своїй діяльності Товариство ставить розвиток національної освіти і шкільництва, керуючись моральними й етичними цінностями римо-католицької церкви. Із Дрогобицького відділу Товариства утворилися нові освітньо-культурні осередки в містах Бориславі, Трускавці, які організували роботу польських суботньо-недільних шкіл, одержують навчальну та художню літературу з Польщі. Активна діяльність Товариства польської культури дрогобицької землі високо оцінена в Україні та Польщі [12, 43].

У 1995 р. М. Галяс утворила й очолює культурно-освітнє товариство “Відродження” (“Odrodzenie”). Мета його – відродження польської мови, культури, усвідомлення національної ідентичності. Разом із А. Шраєром організовано дитячий хор “Відродження”, який став переможцем численних

конкурсів і міжнародних фестивалів патріотичної пісні в Україні та Польщі. Щороку колектив хору бере участь у місцевому конкурсі колядок.

Товариство “Відродження” проводить засідання, наукові конференції, зустрічі, творчі вечори (спільно з кафедрою слов’янських мов та студентами-філологами ДДПУ ім. Івана Франка) з нагоди державних свят, ювілейних дат польських діячів культури і мистецтва. Кожний захід супроводжується відповідним оформленням і музичними номерами польських пісень, які знайомлять молодь із європейською літературою, дають можливість розкрити свій талант.

Культурно-освітнє товариство “Відродження” співпрацює з іншими організаціями. Ведеться обмін молоддю – виїзди на екскурсії, мовну практику, літні канікули, концерти до Польщі. Найбільш плідною є тривала співпраця з філологічним факультетом і Полоністичним науково-інформаційним центром Дрогобицького педагогічного університету [13, 325]. У рамках цієї співпраці відбуваються спільні заходи, присвячені видатним діячам української і польської науки та культури. В 2010 р. товариство “Відродження” відзначило 15-річчя своєї діяльності та 20-ліття хору.

Нині міцніють контакти міст-побратимів. Про організацію українсько-польської співпраці на регіональному рівні свідчить той факт, що Дрогобич налагодив партнерські зв’язки з містами Легніца, Демблін, Остжешув, Перемишль, Олецько, Санок, Ярослав та ін. [4, 2]. На основі вже досягнутого підготовлено нові угоди, які сприяють подальшому розвитку партнерської співпраці.

Отже, в досліджуваний період активізувалося національне відродження не тільки українського народу, але й етнічних груп, зокрема поляків. Польська громада Дрогобича розгорнула активну діяльність, спрямовану на відродження національної свідомості, релігійного життя, вивчення рідної мови, популяризацію надбань культури, традицій, встановлення зв’язків з історичною батьківщиною тощо. Особливих успіхів досягнуто в організації шкільництва і розвитку регіональної співпраці.

Перспективним у вивченні теми є детальний аналіз окремих аспектів життя і діяльності польської громади Дрогобича в незалежній Україні.

Література

1. Генсьор М. Єдиний в Україні музей Бруно Шульца функціонує в Дрогобичі // Високий замок. – 2008. – 16 липня. – С. 2.

2. Гольберг Л. Досвід Легніці стане для дрогобичан стимулом для подальшого розвитку самоврядування // Галицька зоря. – 1999. – 4 грудня. – С. 1, 4.

3. Дмитрик І. Увіковічили пам'ять Папи Римського // Вільне слово. – 2007. – 30 серпня – 5 вересня. – С. 2.

4. Досвід Легніці прислужиться справі демократичних перетворень у Дрогобичі // Галицька зоря. – 1999. – 30 листопада. – С. 1 – 2.

5. Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка. – Дрогобич – Львів, 2001. – С. 78 – 79.

6. Пастух Р. Над краєм знову синьо-жовтий стяг // Дрогобиччина – земля Івана Франка : збірник географічних, історичних, етнографічно-побутових матеріалів та мемуарів. – Т. IV. – Дрогобич : Відродження, 1997. – С. 42 – 84.

7. Тихий І. Група волонтерів наводила лад на дрогобицькому цвинтарі // Галицька зоря. – 2007. – 3 серпня. – С. 3.

8. Шевців К. До історії польської громади Дрогобича (90-ті рр.) // Україна і Польща в ХХ столітті : проблеми і перспективи взаємовідносин : зб. наук. праць / за ред. П.М. Чернеги. – К. – Краків : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – С. 298 – 301.

9. Шевців К. Польське шкільництво в Дрогобичі на зламі століть (шкіц до історії польської громади провінційного міста) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Випуск IX. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 420 – 427.

10. Ясюра Л. Хоровий фестиваль “Хваліте Господа з Небес” став міжнародним // Галицька зоря. – 2011. – № 50 – 51. – 13 травня. – С. 7.

11. Chłopek A. Zarys szkolnictwa polskiego na Ukrainie // Postscriptum Polonistyczne. – Katowice, 2009. – № 1 (3). – S. 303 – 313.

12. Czupkiewicz A. Polski jubileusz w Drohobyczu // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2000. – № 13. – S. 42 – 46.

13. Galas M., Gorodyska O. Drohobyckie Polskie Kulturalno-Oświatowe Stowarzyszenie “Odrodzenie” // Postscriptum Polonistyczne. – Katowice, 2009. – № 1 (3). – S. 325 – 327.

14. Górak S., Kołodzki-Stobbe R. Kresowe dziedzictwo // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2001. – № 14. – S. 62 – 66.

15. Kołodzki-Stobbe R. Odbudowa fary w Drohobyczu // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2004. – № 17 – 18. – S. 132 – 136.

16. Majewski J.M. Znalazła się Madonna z kaplicy kolejowej! // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2000. – № 13. – S. 52 – 54.

17. Nicieja S.S. Kresowe trójmiasto Truskawiec. – Drohobycz – Borysław. – Opole : Wydawnictwo MS, 2009. – S. 154.
18. Pilecki J.M. Drohobycz – dzisiaj // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2001. – № 14. – S. 43 – 46.
19. Pilecki J.M. Jubileusz Ojca Dominika // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 1995. – № 8. – S. 3 – 7.
20. Pilecki J.M. Nahlikowie i cmentarz drohobycki // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2000. – № 14. – S. 2 – 11.
21. Pilecki J.M. Najodważniejsi w staraniach o kościół drohobycki // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 1997. – № 10. – S. 31 – 34.
22. Pilecki J.M. “Zdobycie” kościoła w Drohobyczu (1989) // Ziemia Drohobycka. – Wrocław, 2000. – № 13. – S. 74 – 75.
23. Popadynec A., Hrabyńska A. Polonistyka na Wydziale Filologicznym Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Iwana Franki w Drohobyczu // Postscriptum Polonistyczne. – Katowice, 2009. – № 1 (3). – S. 240.
24. Postscriptum Polonistyczne. Szkoła Języka i Kultury Polskiej. Uniwersytet Śląski w Katowicach. – Katowice : Wydawnictwo Gnome, 2009. – № 1 (3) – 328 s.

Шевцов Екатерина. Национально-культурная жизнь польской общины Дрогобыча на рубеже XX – XXI веков. В статье раскрыт процесс возрождения национально-культурной жизни польской общины Дрогобыча с конца 80-х годов XX века. Проанализирована организация религиозной жизни, школьного обучения, деятельность польских культурно-образовательных товариществ Дрогобыча. Рассмотрено их нынешнее состояние.

Ключевые слова: Дрогобыч, польское общество, национально-культурное возрождение, Общество польской культуры.

Shevtsiv Kateryna. The national and cultural life of the Polish community in Drohobych at the turn of the 20th – 21st centuries. The article deals with the revival of national and cultural life of the Polish community in the late 80s of the 20th century. We have analysed the organization of religious life, schools, activities of Polish cultural and educational societies in Drohobych, shown their current state.

Key words: Drohobych, Polish community, cultural and national revival, Polish culture society.